

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy a soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudců Jaromíra Jirsy a Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti **D. N. M.**, zastoupené JUDr. Adamem Kopeckým, LL.M., advokátem se sídlem Zborovská 1023/21, Praha 5, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. září 2021, č. j. 11 To 60/2021-15035, a usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 8. října 2020, č. j. 51 T 10/2016-14869, takto:

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 9. 2021, č. j. 11 To 60/2021-15035, bylo porušeno vlastnické právo stěžovatelky a její právo na soudní ochranu podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 9. 2021, č. j. 11 To 60/2021-15035, se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci

1. Stěžovatelka v ústavní stížnosti navrhla zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejích základních práv podle čl. 11 odst., čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy pro ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

II.

Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17. 3. 2017, č. j. 21 T 10/2016-13112, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 10. a 31. 10. 2017, č. j. To 97/2017-14016, byl D. C. T. uznán vinným trestným činem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 2 trestního zákoníku. Za to byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání tří let. Vedle toho soud dále rozhodl podle § 101 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku o zabránění dále specifikovaného osobního automobilu tov. zn. Mercedes Benz C 200 Cdi 204. Vozidlo bylo vydáno D. C. T. Policii ČR na základě příkazu k prohlídce jiných prostor. Vozidlo je registrováno na stěžovatelku, která je dcerou D. C. T. Rozsudkem Vrchního

soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, č. j. 11 To 97/2017-14016, pod bodem 14 výrokové části rozsudku byl zrušen výrok o uložení zabrání věci a soudu prvního stupně bylo uloženo, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Výrok byl odůvodněn závažnými procesními pochybeními krajského soudu spočívajícími v nedodržení závazných ustanovení o právech zúčastněných osob s ohledem na majitelku vozidla, kterou je stěžovatelka.

3. Soud prvního stupně následně usnesením ze dne 6. 8. 2018, č. j. 51 T 10/2016-14521, rozhodl, že se má předmětné vozidlo vrátit stěžovatelce. Na základě stížnosti státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem pak Vrchní soud v Praze usnesení zrušil a nařídil soudu prvního stupně konat veřejné zasedání, v němž bude dostatečně dbát všech práv zúčastněné osoby.

4. Krajský soud v Ústí nad Labem napadeným usnesením ze dne 8. 10. 2020, č. j. 51 T 10/2016-14869, uložil zabrání předmětného vozidla podle § 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku. Soud dospěl k závěru, že vozidlo bylo nabyto z výnosu trestné činnosti stěžovatelčina otce.

5. Napadeným usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 9. 2021, č. j. 11 To 60/2021-15035, bylo napadené usnesení zrušeno a nově soud rozhodl tak, že se ukládá ochranné opatření zabrání předmětného vozidla podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku. Výše uvedené konstatování soudu prvního stupně ohledně výnosu trestné činnosti otce stěžovatelky stížnostní soud označil za nepodloženou domněnku. Soud dospěl k závěru, že vozidlo používal po dobu pěti let výhradně otec stěžovatelky a sloužilo k páčání trestné činnosti, za níž byl odsouzen. Podle názoru vrchního soudu by toto vozidlo mohlo opětovně sloužit ke spáchání zločinu. Zájem na zachování práv zúčastněné osoby – stěžovatelky, jakožto vlastníka vozidla tak nepochybně nepřeváží nad zájmem společnosti na jeho zabrání.

III.

Argumentace stěžovatelky a vyjádření k ní

6. Stěžovatelka se domnívá, že zabráním vozidla veřejná moc bezdůvodně zasáhla do její majetkové dispozice. Stěžovatelka tvrdí, že vozidlo koupila již v roce 2014 za částku 12 – 14 000 EUR v SRN. Vozidlo si předtím vyhlédli s otcem na internetu. Peníze na jeho nákup dostala od rodičů, kteří je našetřili z vlastních zdrojů a z darů příbuzných a přátel. Na základě skutečnosti, že je stěžovatelka rodinným příslušníkem odsouzeného, nelze automaticky předjímat, že vozidlo bylo pořízeno z výnosů trestné činnosti. Asistence otce při pořizování vozidla dcerou je lidsky zcela pochopitelná, stejně tak spoření rodičů a příbuzných pro mladé příbuzné, kteří dosud studují. Fakt, že stěžovatelka vozidlo půjčovala svému otci, rovněž není možné označit za jakkoli nestandardní, zvláště v situaci, kdy stěžovatelka neměla v době koupě vozidla řidičský průkaz.

7. Stěžovatelce bylo zabráněno vozidlo, které nemělo s projednávanou trestnou činností jejího otce nic společného. K jeho koupi byly z většiny použity finanční prostředky, které ani nepocházely od jejího otce.

8. V době vydání napadených usnesení byl její otec v pětileté zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu v trvání pěti let za současného vyslovení

dohledu. Existuje tedy jistě záruka, že vozidlo již nebude jejím otcem žádnou formou užito k jakékoli trestné činnosti. Na zabránění vozidla neexistuje veřejný zájem. Za údajnou trestnou činnost jedné osoby by neměly být trestány osoby jiné, které s předmětnou činností nemají nic společného. Vozidlo nijak neohrožuje bezpečnost lidí nebo majetku. Jedná se o vozidlo jako každé jiné, jehož účelem je přeprava osob.

9. Vrchní soud v Praze a Krajský soud v Ústí nad Labem ve svých vyjádřeních k ústavní stížnosti odkázaly na odůvodnění svých usnesení. Navrhly, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

10. Vrchní státní zastupitelství v Praze se vzdalo postavení vedlejšího účastníka.

11. Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem ve svém vyjádření namítlo, že vůči usnesení krajského soudu, které bylo rozhodnutím vrchního soudu zrušeno, je ústavní stížnost nepřijatelná. V části ústavní stížnosti směřující proti usnesení vrchního soudu navrhlo, aby ústavní stížnost byla jako nedůvodná odmítnuta. Dodalo, že otec stěžovatelky předmětné vozidlo užíval po dobu pěti let k páčání zvláště závažné drogové trestné činnosti. Z tohoto důvodu je podle názoru vedlejšího účastníka reálné, že by vozidlo k opětovnému spáchání trestné činnosti využil.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud konstatuje, že je příslušný k projednání návrhu. Ústavní stížnost je přípustná (stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně práva dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje i všechny zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu).

13. Dle § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci.

V.

Vlastní posouzení

14. Ústavní stížností napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem již bylo napadeným usnesením Vrchního soudu v Praze zrušeno, a proto k rozhodování o jeho ústavnosti není Ústavní soud příslušný. Ústavní soud proto v části, ve které stěžovatelka navrhovala, aby Ústavní soud zrušil i toto rozhodnutí, ústavní stížnost odmítl [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu].

15. Ve zbývající části ústavní stížnosti, která směřuje proti usnesení Vrchního soudu v Praze, Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů

veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody.

17. Napadeným rozhodnutím Vrchní soud v Praze uložil ochranné opatření zabrání věci – vozidla stěžovatelky, jež bylo zajištěno při prohlídce jiných prostor v rámci trestního řízení vedeného pro trestnou činnost jejího otce, a to podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, když se neztotožnil s dřívějším zabráním provedeným Krajským soudem v Ústí nad Labem podle § 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku. Zabrání vozidla mělo za následek pozbytí vlastnického práva stěžovatelky k němu. Podle stěžovatelky však pro takovýto zásah nebyly splněny zákonné podmínky.

18. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti předpokládalo zodpovězení otázky, zda napadeným rozhodnutím nebylo rozhodnuto o zabrání věci v rozporu s ústavní zárukou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny, případně zda se tak nestalo následkem vybočení ze zásad spravedlivého procesu, což by zase opodstatňovalo závěr o rozporu napadeného rozhodnutí se základním právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V./a

Obecně k institutu zabrání věci

19. Ustanovení § 70 odst. 2 písm. a) a b) trestního zákoníku umožňuje soudu uložit trest propadnutí věci, která je nástrojem trestné činnosti, nebo která je zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti, pokud hodnota věci tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti není ve vztahu k hodnotě věci tvořící zprostředkovaný výnos z trestné činnosti zanedbatelná. Pakliže na základě uvedeného ustanovení nebyl trest propadnutí věci uložen, podle § 101 odst. 1 a 2 trestního zákoníku může soud mimo jiné uložit, že se taková věc zabírá, ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit k spáchání zločinu (§ 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku), nebo pokud taková věc, která je výnosem nebo zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti náleží jiné osobě, na kterou pachatel takovou věc převedl nebo která ji jinak nabyla (§ 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku).

20. Ochranné opatření zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku se ukládá, aniž by byl podstatný vztah osoby, které zabíraná věc náleží, k trestné činnosti, k jejímuž spáchání byla tato věc určena nebo užita. Rozhodný je pouze vztah mezi zabíranou věcí a trestným činem [srov. usnesení ze dne 1. 10. 1999 sp. zn. IV. ÚS 429/99 (U 62/16 SbNU 345), mutatis mutandis také náleze ze dne 24. 5. 2016 sp. zn. I. ÚS 1121/15 (N 92/81 SbNU 505)]. V každém jednotlivém případě by měla být zřejmá souvislost mezi trestním řízením a zabranou věcí (srov. náleze ze dne 22. 5. 2018 sp. zn. II. ÚS 1849/17). V souladu s § 96 trestního zákoníku musí jít o opatření přiměřené jednak povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu, jednak nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům. Tuto přiměřenost nutno posuzovat ve vztahu k účelu zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, jímž je znemožnit ohrožení bezpečnosti lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, nebo spáchání zločinu. Jakýkoli závěr o naplnění zákonných podmínek zabrání věci musí být náležitě odůvodněn.

V./b

Námitka nesplnění zákonných podmínek pro zabránění věci

21. Dále Ústavní soud hodnotil, zda napadeným rozhodnutím nedošlo k zabránění věci v rozporu s § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, a to z hlediska požadavků plynoucích ze záruky vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. V zásadě tak posuzoval, zda výklad a použití tzv. podústavního práva nejsou založeny na svévoli nebo zda jiným způsobem nevybočují ze zásad spravedlivého procesu. Tak by tomu bylo zejména tehdy, pokud by nezohlednily správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného práva nebo svobody na posuzovanou věc [nález ze dne 21. 3. 2002 sp. zn. III. ÚS 256/01 (N 37/25 SbNU 287)], nebo by nerespektovaly jednoznačně znějící kogentní normu [nález ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17)], nebo by zjevně a neodůvodněně vybočovaly ze standardů výkladu, který je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovatelnému (doktrinálnímu) chápání dotčených právních institutů [nález ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

22. Zabránění věci podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku předpokládá splnění tří podmínek. Musí se týkat věci, která 1) je nástrojem trestné činnosti, 2) ohrožuje bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit k spáchání zločinu, a 3) zabránění musí být opatřením přiměřeným jak povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu, tak nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům.

23. Zabrané vozidlo bylo nepochybně užito ke spáchání trestného činu, který byl vymezen ve skutkové větě odsuzujícího rozsudku. První ze tří uvedených podmínek je tudíž splněna. Pokud však jde o zbylé dvě podmínky, obecný soud se jimi nezabýval dostatečně.

24. Účelem ochranného opatření zabránění věci podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku není potrestání jejího vlastníka, nýbrž prosazení veřejného zájmu na tom, aby určitá věc, jež byla užita nebo určena ke spáchání trestného činu, dále neohrožovala bezpečnost lidí nebo majetek, nebo aby ji nebylo možné použít k spáchání zločinu, jestliže existuje takové nebezpečí. Vždy musí být zvažováno, zda je takovéto opatření k dosažení tohoto účelu nezbytné. To platí obzvlášť za situace, kdy uvedené nebezpečí neplyne z povahy určité věci, ani je nelze bez dalšího spojovat s jejím obvyklým účelem.

25. Nebezpečí, že věc bude sloužit ke spáchání zločinu, nelze dovozovat z pouhé možnosti takového použití. Takto široce pojatá podmínka zabránění věci by byla splněna v podstatě vždy, neboť hypoteticky lze téměř každou věc užít ke spáchání zločinu. Zabránění věci, respektive s ním spojený zásah do vlastnického práva, musí být odůvodněn konkrétními okolnostmi, z nichž bude vyplývat alespoň taková míra pravděpodobnosti uvedeného následku, která bude potřebu tohoto zásahu s ohledem na obvyklý chod věci rozumně odůvodňovat (srov. nález Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 492/18, obdobně též nález ze dne 22. 5. 2018, sp. zn. II. ÚS 1849/17).

26. Ústavní soud v obecné rovině uznává, že zabrané vozidlo, jež bylo ve vlastnictví stěžovatelky, mohlo objektivně sloužit (být použito) k spáchání celé řady zločinů, včetně drogového, za který byl otec stěžovatelky odsouzen. Obecné soudy, konkrétně tedy

vrchní soud, se již ale dostatečně nevěnoval otázkám, z jakého důvodu lze takového jednání v případě nezabrání vozidla předpokládat.

27. Nutno zdůraznit, že předmětem zabránění bylo osobní vozidlo, které běžně slouží k přepravě osob. Nebezpečí použití zabraněného vozidla ke spáchání zločinu neplyne ze samotné jeho podstaty. Přestože samotná možnost zákonného využití určité věci nepředstavuje překážku jejího zabránění (usnesení ze dne 13. 2. 2018 sp. zn. III. ÚS 3566/16), z hlediska účelu ochranného opatření měly obecné soudy zjišťovat, zda existuje reálná obava, že vozidlo bude sloužit ke spáchání zločinu. Nebezpečnost zabíraných věcí není nutně dána pouze jejich podstatou, nýbrž kontextem spáchané trestné činnosti.

28. Ústavní soud přisvědčuje závěru vrchního soudu, který k odůvodnění usnesení krajského soudu uvedl, že vozidlo nemohlo být bezprostředním či zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti odsouzeného, neboť bylo zakoupeno předtím, než se protiprávního jednání dopustil a není tedy možné uložit zabránění věci s odkazem na § 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku. Závěr o tom totiž nelze bez dalšího odůvodnit nepodloženými domněnkami, že prostředky na jeho pořízení nemohly být získány legálně.

29. Ústavní soud spatřuje v těchto pochybeních vybočení z mezí přípustného výkladu § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku. Protože právě na tomto výkladu bylo založeno napadené rozhodnutí o zabránění věci, je tím odůvodněn závěr, že jím došlo k porušení základního práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny i jejího vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

30. V souvislostech projednávaného případu lze připomenout, že podle čl. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. 4. 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii, jejíž implementaci do českého právního řádu měla za cíl novela (mimo jiné) trestního zákoníku č. 55/2017 Sb., členské státy přijmou nezbytná opatření, která umožní úplnou nebo částečnou konfiskaci nástrojů a výnosů nebo majetku v hodnotě odpovídající těmto nástrojům nebo výnosům v návaznosti na pravomocné odsouzení za trestný čin. Podle rozsudku Soudního dvora EU ze dne 12. 5. 2022 ve věci C-505/20 (bod 3) tato „směrnice výrazně zasahuje do práv osob a to nejen podezřelých či obviněných osob, ale i třetích osob, jež nejsou trestně stíhány. Je proto nezbytné stanovit zvláštní záruky a opravné prostředky na ochranu základních práv dotčených osob při provádění této směrnice. To zahrnuje právo třetích osob být slyšen, pokud tvrdí, že jsou vlastníky dotyčného majetku, nebo že mají jiná majetková práva („věcná práva“, „ius in re“), jako je požívací právo (usufructus).“ Podle bodu 48 rozsudku se čl. 6 směrnice nazvaný „Konfiskace majetku třetích osob“ vztahuje pouze na výnosy, a ne na nástroje. Bod 53 rozsudku pak uvádí, že čl. 4 odst. 1 směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje konfiskaci majetku patřícího třetí osobě jednající v dobré víře a použitého jako nástroj trestného činu, a to i tehdy, pokud tato třetí osoba poskytla tento majetek trvale k dispozici obviněné osobě.

31. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky důvodnou a podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jí v tomto rozsahu částečně vyhověl (výrok I.) a usnesení Vrchního soudu v Praze podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil (výrok II.).

32. Část ústavní stížnosti směřující proti již zrušenému usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem odmítl, neboť k rozhodování o ní není Ústavní soud příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu].

33. Vrchní soud bude v následném řízení povinen rozhodnout znovu s tím, že je vázán shora předestřeným právním názorem.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 22. srpna 2022

David Uhlíř
předseda senátu